

TV 1:n MOT-sarjan toimittaja *Matti Virtanen* (joka ei ole tämän lehden päätoimittajan kaksoisveli eikä muutenkaan sukua) käsitteli 26.11.01 ulos tullessa ohjelmassa samaa teemaa kuin Leena Eräsaari YP-artikkelissaan (6/01) Julkiset tilat markkinoilla: valtion oman kiinteistöpolitiikan kehitystä laman jälkeen. Eräsaari keskittyi entisen rakennushallituksen muutosprosessiin ja sen välittömiin seurauksiin. Vuonna 1995 rakennushallitus jaettiin kahtia Engel-yhtymäksi ja valtion kiinteistölaitokseksi, joista jälkimmäinen alkoi veloittaa asiakkaitaan: laitoksen omistukseen siirretyiltä virastoilta ja yliopistoilta alettiin periä (lähes) käypää markkina-vookraa.

MOT-ohjelma (jonka käsikirjoitus ja paljon muuta ohjelmaan liittyvää dokumenttimateriaalia löytyy MOT:n erinomisesta nettiarkistosta, osoite www.yle.fi/mot) keskittyi nykyhetkeen. Kiinteistölaitos muutui vuonna 1999 liikelaitokseksi (keväästä 2001 nimeltään Senaatti), jonka alaisuuteen valtiovarainministeriö alkoi aktiivisesti haalia vuonna 1995 itsenäisiksi jääneitä 14:ää kiinteistöyksikköä (mm. eduskuntaa, museovirastoa, vankiloita ja puolustusvoimien kiinteistöjä). Eduskunnan osalta reaktio oli tyly. Puhemies Riitta Uosukainen ja hallintojohtaja Kari T. Ahonen vastasivat:

”Eduskunnalla ei ole mitään syytä suostua siihen, että sen käytössä olevat kiinteistöt siirrettäisiin valtiovarainministeriön alaisuuteen ja eduskunta siirtyisi omissa tiloissaan vuokralaiseksi. Ei ole mielekästä asettaa kansallisomaisuutta olevalle eduskuntatalolle ja lisärakennuksille pääoman tuottotavoitetta eikä sen asettamisella olisi tavoiteltua ohjauksivaikutusta, koska ylimääräisiä tiloja ei ole.”

Matti Virtasen ohjelmassa haastateltu Senaatin pääjohtaja väläytti, että 5–10 vuoden tähtäimellä Se-

AJATUSTEN TONAVA

naatista voisi hyvin tehdä yksityisen osakeyhtiön. Kansainväliset sijoittajat ovat nimittäin löytämässä kiinteistöt, kuten ohjelmassa todisti myös Sveitsissä toimiva alan asiantuntija. Tämä jäi mieleen ensin ihmettelynä: miksi ihmeessä yksityinen pääoma sijoittaisi firmaan, joka omistaisi virastoja, yliopistoja, vankiloita ja kasarmeja? Sitten välähti: *takuuvarma vuokra*. Senaatti Oy olisi valtion kiinteistöomaisuuden monopoliomistaja, jonka osakepääoman enemmistön yksityiset saisivat halvalla (kun kerran omaisuus on ”tuottamatonta”). Sitten jatkossa Senaatti Oy sanelisi vuokratason ja määrittäisi kiinteistöjen tarvitseman ylläpidon (kuten taannoin Britannian yksityistetty rautatieyhtiö).

Jos Senaatti yksityistettäisiin, valtio ryhtyisi maksamaan täyttä vuokraa aikaisemmin omistamistaan ja (useimpien osalta) aikaa sitten kuolettamistaan kiinteistöistä yksityiselle pääomalle. Huikea kuvio: se olisi vuosisadan puhallus! Saas nähdä, onnistuuko – ja jos onnistuu, niin huomaako kukaan mitään.

Manuel Castellsin ja Pekka Himasen kirja Suomen tietoyhteiskuntamalli (WSOY/Sitra 2001) ihastelee erityisesti suomalaista innovaatiojärjestelmää, jonka salaisuus on ”tämä odottamaton valtion, yritysmaa-

ilman, yliopistojen ja hakkereiden vuorovaikutusverkko”, ja tämän systeemin vaikuttavinta luomusta, Nokiaa. YP:n pääkirjoituksessa (5/01) puolestaan ihasteltiin Castellsin ja Himasen kykyä pelkistää suomalaisen mallin olennaiset piirteet, joista keskeisin oli tämä: hyvinvointivaltio ja tietoyhteiskunta edellyttävät ja ruokkivat toisiaan. Suomen historian erityispiirteistä johtuu, että valtio on kyennyt ottamaan niin vahvan roolin paitsi kansalaisten hyvinvoinnin turvaajana myös talouden kehityksen edistäjänä. Johtopäätös: nykyinen Nokia on suomalaisen kulttuurin ja Suomen valtion aktiivisen politiikan tuote.

Muutama viikko tuon YP:n ilmentymisen jälkeen tv esitti tunnin mittaisen dokumentin Nokian historiasta. Sen lopussa *Jorma Ollila* sanoi, että ellei verotaso Suomessa laske, Nokia siirtää pääkonttorinsa muualle – aikaa on viisi vuotta.

Aiemmin Suomessa niin ihailtu Jorma Ollila yhtäkkiä siis ilmoittaa, että muutaman prosenttiyksikön ero verotasossa edullisempiin maihin verrattuna saattaa olla riittävä syy Nokian katoamiseen Suomesta.

Hetkessä Ollilan lausunnosta tuli eliitin julkinen lempiaihe: on pakko äkkiä laskea kaikkinaista verotusta, muuten Nokia lähtee. Pakinoitsija Bisquit eli *Seppo Abti* jo näki (IS 29.11.01) sielunsa silmillä tulevaisuuteen:

”Mitä tulemme näkemään viiden vuoden kuluttua? Nokialaisia evakuoidaan pääkonttorin katolta? Kaikki eivät mahdu mukaan. Epätoivoisimmat osaajat tarrautuvat viimeisen helikopterin jalaksiin?”

Veikkaamme, ettei Nokia mihinkään lähde. Nokian johto tietää tasan tarkkaan, missä sen vahvuus ja osaaminen todella lepäävät — eli juuri niissä piirteissä, jotka Castells ja Himanen tislavaat esiin. Ollila vain on lopulta oppinut perinteisen suomalaisen työnantajataktiikan:

uhkailun ja kiristyksen. Mutta entä jos Castells ja Himanen kaikesta huolimatta ovatkin väärässä? Nokianhan on kansainvälisen pääoman omistama globaali kapitalistinen yritys, jollaiselle vain raha (voittojen maksimointi) on todellinen isänmaa. Pakinassaan Seppo Ahti uumoilee tämänsuuntaista ratkaisua:

”On esitetty arveluja Nokian pääkonttorin uudesta paikasta. Vahvimmillä lienee *Kabul*. Käsitystä tulee tosiasia, ettei vielä yhdessäkään Afganistanista tullessa uutisessa ole mouruttu verotuksesta.”

Castells ja Himanen pohtivat kirjassaan niitäkin vaihtoehtoja, että 1. Nokia romahtaa tai että 2. Nokia siirtää pääkonttorinsa muualle. Kirjoittajien mielestä kumpikaan vaihtoehto ei olisi Suomen ja sen talouden kannalta katastrofaalinen. Vuoden 2001 alussa Nokian henkilöstöstä 40 % eli 25 000 henkilöä oli Suomessa – Jorma Ollilan sanoin ”ylin johto ja pääkonttori ja sen lisäksi tuotekehityksen enemmistö” (HS 27.11.). Lisäksi Nokian alihankkijat ja yhteistyökumppanit työllistivät Suomessa 20 000 henkilöä.

Jos Ollila päättäisi siirtää pääkonttorinsa muualle, siirtäisikö hän yhtiönsä ydinosaajien enemmistön mukanaan? Tuskinpa – Nokian ydin eli tuotekehittelijät ja heille luotu kiinteistökanava jäisi Suomeen, palvelemaan Kabulinkin pääkonttoria. Mutta jos tätä yritetään, rohkenemme tehdä ehdotuksen: yritys on, pääkonttorit menevät. Nokialla suoraan olevat 25 000 ja alihankinnoissa olevat 20 000 henkilöä ovat se perusta, jolla yritys ja sen kehityspotentiaali lepäävät. Jos pääkonttori vaihtaa maisemaa, nämä 45 000 Suomessa olevaa osaajaa voisivat puolestaan vaihtaa pääkonttoria ja perustaa oman firman – esimerkiksi nimellä *Aikon*.

Tampereen yliopisto piti 18.1.02 avoimien ovien päivän, jonka aikana mm. päivystävät dosentit vastasivat mihin tahansa kysymyksiin. Päätaapahtumana oli juhlasalin täyteen vetänyt paneelikeskustelu teemanaan *Onko yhteiskuntatieteillä enää mitään sanottavaa*. Teema oli mainiosti muotoiltu, koska se vastaa enemmän kuin kysyy: sen rivien välit kertovat, että joskus yhteiskuntatieteillä on ollut sanottavaa; vähään aikaan näin ei ole ollut; mutta sanottavaa pitäisi olla, ja sitä kaivataan nyt.

Siis mitä? Tutkimus suoltaa nykyisin jatkuvalla ja kasvavalla syötöllä erilaisia kuvauksia, analyyskejä ja selvityksiä – siis ns. tietoa. Tämä ei ole kaipausten kohde: haussa on tutkimukseen perustuva näkemys siitä, mihin yhteiskunnan pitäisi olla menossa.

Kirjassaan Jäähäväisluentoja (Hanki ja jää 1997) *Antti Eskola* kuvaa vaikuttavasti 1950- ja 60-luvun kulta-aikaa – aikaa, jolloin yhteiskuntatieteillä todella oli sanottavaa ja jolloin visio ruokki tutkimusta ja tutkimus visiota:

”Tuo maailma oli osa suurta kertomusta jatkuvasta edistyksestä, turvallisuuden, hyvinvoinnin ja demokratian lisääntymisestä; ei itsestään, mutta työn ja taistelun kautta. Tämä oli se ’modernin’ suuri kertomus, ytimenään valistuksen edistysusko, joka 1900-luvun kahdella viime vuosikymmenellä on yhä enemmän menettänyt uskottavuuttaan, monen mielessä peräti kuollut.”

Pienenä, täysin neutraalina viijeenä kerrottakoon, että samainen Antti Eskola istui myös tässä paneelissa ja keskustelun kuluessa ilmaisi seuraavan näkemyksen: jos haluaa vakuuttua siitä, että yhteiskuntatieteillä on taas sanottavaa, kannattaa seurata Yhteiskuntapolitiikka-lehteä. Erityisen puhuttelevaksi esimerkiksi Eskola nosti viime nume-

rossa (6/01) olleen *Matti Heikkilän* artikkelin Lama, nälkä ja sosiaaliturvan väärinkäyttö ja siteerasi artikkelista sen lopun:

”Tieteellinen etevyys ei ole tulos- ja tilastojen tuottamisessa ja näkyville vyöryttämisessä, vaan tulkin- tahegemonian hallussa pitämisessä. Tämä vaatimus ei pääty silloinkaan, kun tulokset alkavat elää anonyymisti omaa elämäänsä päivittäiskeskustelussa. Tutkijan on haluttava ja voitava osallistua myös tähän keskusteluun.”

Tulosaluejohtaja *Sirpa Taskinen* Stakesista on poiminut vuosien varrella kokouksien ja koulutustilaisuuksien puheenvuoroista seuraavanlaisia ilmaisuja (Stakesin Verkodonitsi 1/02):

”Täky ei purrut”

”täytyy kuunnella ihmisiä herkemällä äänellä”

”on haukattu liian suuri askel”

”niitä ruvettiin lihastuttamaan”

”en aio sormiani lotkauttaa”

”elämä rupee paistaan”

”mätäpaise alkaa käymään”

”sais kiinni langanpäistä, joita tämä herätti”

”perimmäinen ydinkansalainen”

”katsoa perhetilannetta lapsen kengistä”

”sit me ollaan hukassa aika pitkällä”

Taskisen selitys sille, että ilmaisut ”ovat vain rajoitetusti harkittuja”, on kaikkialla pursuavan kokousten tulvan tuottama verbaalinen inflaatio.

Lääkkeeksi Taskinen ehdottaa kokousten vähentämistä, aluksi (tipattoman tammikuun tapaan) kokouksetonta kuukautta. Pureva täky, jolle kaikkien on syytä lotkauttaa sormiaan!